

вестник Украины. – 2004. – № 33. – Ст. 2223 (код акта 29801/2004).

10. Постановление Правления Национального банка Украины от 14 октября 2004 года № 483 «Об утверждении Положения о порядке выдачи Национальным банком Украины индивидуальных лицензий на использование иностранной валюты на территории Украины как средство платежа» // Официальный вестник Украины. – 2004. – № 45. – Ст. 2976 (код акта 30636/2004).

11. Цивільне право України: підручник: У 2 т. – Т. 2 / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, І. В. Жилінкова та ін.; За заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасиво-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2004.

12. Пугинский Б. И. Коммерческое право России. – М.: Юрайт, 2000. – 153 с.

13. Шершеневич Г. Ф. Курс торгового права. Т. II: Товар. Торговые сделки: Монография. – Изд. 4-е. – СПб.: Издание Братьев Башмаковых, 1908.

УДК 347.734:347.12

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

С. В. Глібко

Анотація: У статті розглянуто поняття зловживання правом і проаналізовано погляди провідних учених у цій сфері права. Автор виводить критерії визначення зловживання правом під час проведення банківських операцій. Також зазначено, що неприпустимість зловживання правом необхідно розглядати як міжгалузевий принцип, який потребує більш ретельного вивчення і нормативного закріплення механізму його регулювання.

Ключові слова: зловживання правом, договірні правовідносини, банківська діяльність, «заподіяння зла», необґрунтовано завищені відсотки, завдання шкоди, банкрутство.

Аннотация: В статье рассмотрены понятия злоупотребления правом и проанализированы взгляды ведущих ученых в этой сфере права. Автор выводит критерии определения злоупотребления правом во время проведения банковских операций. Также отмечено, что недопустимость злоупотребления правом нужно рассматривать как межотраслевой принцип, который нуждается в более тщательном изучении и нормативном закреплении механизма его регулирования.

Ключевые слова: злоупотребление правом, договорные правоотношения, банковская деятельность, «причинение зла», необоснованное завышение процентов, причинение вреда, банкротство.

Summary: In the article was considered definition of legal abusing and were analyzed sights of leading scientists in this sphere of the right. An author removed concludes a determination of legal abusing in the time of carrying out activities of a bank. Also was marked that an inadmissibility of legal abusing needs to be considered as the interbranch principle that needs more in-depth examination and legalization of the mechanism of its adjustment.

Key words: legal abusing, contractual legal relationship, banking activity, «harm causing», unreasonable overestimate of percent, damnification, bankruptcy.

Проблемним у правовій науці є визначення фактично відсутніх у законодавстві ознак зловживання правом (за виключенням певною мірою шикани) для чіткого застосування норм під час захисту порушених прав.

У наукових джерелах різні підходи до змісту поняття зловживання правом обумовлені різними умовами розвитку права (політичними, соціальними, ідеологічними та іншими), досягненнями правової ідеї, відмінностями в суспільних науках, які досліджують це питання. Найбільш актуальні об'єкти дослідження зловживання правом є в теорії права, конституційному, цивільному, кримінальному праві і у філософії права.

Мета даної статті – визначити напрями

господарсько-правового запобігання зловживання правом під час здійснення банківських операцій на підставі теоретичних досліджень та судової практики.

Не ставлячи завданням розкриття всіх аспектів порівняння правового поняття зловживання правом як правопорушення, злочину, делікту, порушення інтересу та інше, розглянемо деякі наукові погляди на зловживання правом та окремі питання недопущення його в договірних правовідносинах за участю банків.

В. Грибанов звертає увагу на існування протилежних позицій науковців. М. Самойлова, В. Рясенцев не приймають терміна зловживання правом, вважають його позбавленим усякого правового сенсу, а, на думку М. Агаркова вживати такий термін можна умовно [1, с. 39, 40]. В. Рясенцев визначає такі протиправні дії як здійснення права всупереч його призначенню [2,

с. 9]. Також вважає неможливим існування зловживання правом С. Братусь, але з підстав невідповідності використання права його соціальному призначенню, що є порушенням закону [3, с. 82]. Критерій соціального призначення права не вперше виникає під час визначення суб'єктивних прав. І. Покровський вважав, що намір завдати зло є неодмінним та єдиним надійним критерієм шикани (як звичайного делікту), а закріплення визначення зловживання правом на підставі справедливості виводить суб'єктивне право з-під дії юридичних норм, приводить до появи думки про соціальну функцію права та до заперечення суб'єктивних прав [4, с. 116-118]. У сучасних поглядах зловживання правом визначається саме на підставі призначення останнього. О. Малиновський визначає зловживання правом як форму здійснення права у суперечності з його призначенням, шляхом якої суб'єкт завдає шкоду іншим учасникам суспільних відносин [5, с. 39]. Більшою мірою схоже з попереднім визначення зловживання правом дає М. Хміль [6, с. 10]. М. Стефанчук визначає зловживання суб'єктивним цивільним правом як передбачену нормами права поведінку управомоченої особи щодо здійснення свого суб'єктивного цивільного права, якою може бути завдано шкоди іншим особам [7, с. 15].

М. Бару навіть за відсутності терміна «зловживання правом» у Цивільному кодексі РФСР відмічав, що зловживання правом особою, наділеною суб'єктивним правом, зовнішньо спирається на суб'єктивне право і формально не суперечить об'єктивному праву [8, с. 118]. В. Грибанов визначив, що суб'єкт, діючи в межах належного йому суб'єктивного права, зловживає своїм правом, коли використовує такі форми його реалізації, що виходять за встановлені законом межі здійснення права [1, с. 47] і тому зловживання правом є особливим типом цивільного правопорушення, яке чиниться управомоченою особою під час здійснення нею належного їй права, пов'язане з використанням недозволених конкретних форм у межах дозволеного їй законом загального типу поведінки [1, с. 68], що також підтримується іншими науковцями [9, с. 391]. Дане визначення неодноразово зазнавало критики з точки зору співвідношення права та його меж, але до цього часу є найбільш поширеним з урахуванням різних удосконалень його викладення.

З використанням критерію інтересу сутність зловживання визначається як вихід за межі права під впливом суб'єктивних інтересів і відповідне порушення законних інтересів інших осіб, а застосування шкоди є окремим правопорушенням [10, с. 108-109]. Використовує як ключовий

елемент категорію інтересу і С. Радченко [11, с. 9].

Фактично на підставі інших принципів права можна вважати визначення зловживання правом як здійснення суб'єктивного права всупереч добросовісності, добрим звичаям [10, с. 107]. Г. Гаджиев відмічає добросовісність як правовий принцип і робить висновок про те, що принцип розумного та добросовісного у реалізації цивільних прав є загальним принципом, по відношенню до якого принцип неприпустимості здійснення прав задля завдання зла іншим є приватним [12, с. 58, 61].

З урахуванням викладеного вище можна виділити такі критерії визначення зловживання правом, що проаналізовані в наукових джерелах:

1) межі здійснення прав визначаються їх призначенням [13, с. 47; 5, с. 38], хоча В. Грибанов зауважує, що такий критерій не може бути єдиним [1, с. 49]. В. Ем робить висновок про те, що зловживання правом є самостійною, специфічною формою порушення принципу здійснення прав відповідно до їх соціального призначення [9, с. 391]. З другого боку, межі визначаються об'єктивним інтересом, який є в основі суб'єктивного права і не передбачає порушення інтересів інших осіб [10, с. 109];

2) суб'єктний критерій – наявність управомоченої особи, часовий критерій – наявність термінів здійснення цивільних прав та залежно від способу реалізації прав [1, с. 49-50]. На наш погляд, для господарської діяльності та будь-яких правочинів необхідно припускати, що зловживання здійснюється в межах позитивного права, яке є осяжним як через суб'єктивні права, так і через об'єктивні інтереси протилежних сторін правовідносин;

3) спосіб здійснення права, характер та межі засобів примусового здійснення або захисту суб'єктивних прав [1, с. 50-51];

4) спрямованість реалізації суб'єктивного права. Використання суб'єктивного права задля завдання зла визначається суб'єктивно-об'єктивним змістом поведінки особи [1, с. 52-54], чому фактично відповідають такі риси як здійснення активних дій (реалізація права) не відповідності до об'єктивного інтересу (за межами права) [10, с. 109]. У зв'язку з цим виникає необхідність враховувати обов'язкове здійснення протиправних дій для кваліфікації їх за ст. 13 Цивільного Кодексу України (далі – ЦК) як зловживання правом, інакше будуть відсутні будь-які об'єктивні ознаки. Як на особливість шикани в підприємницькій діяльності звертають увагу на наявність специфічної цільової спрямованості з одного боку виключно на завдання шкоди іншим особам, а з другого – на одержання прибутку [14, с. 113];

5) наявність вини як умисел, так і необережність [10, с. 109], або констатація умислу лише для шикани [15, с. 124]. Т. Хмельова відмітила такі ознаки зловживання правом: невизначеність, нелогічність, недобросовісність у діях учасників цивільного обігу, наявність «прихованої» мети, егоїстичний умисел та видимість використання цивільного права (обов'язку) на стадії реалізації [16, с. 19], які фактично відображають характеристику суб'єктивної сторони певної дії, але без чіткої визначеності, і тому не можуть слугувати критеріями досліджуваної категорії;

6) заподіяння шкоди шляхом вчинення права як обов'язкову ознаку категорії, що розглядається визначає О. Малиновський [5, с. 36], (або як «заподіяння зла», яке розуміється як будь-які наслідки реалізації суб'єктивного права [13, с. 46]). Деякими науковцями заподіяння шкоди не відноситься до ознак зловживання, оскільки вважається окремим правопорушенням [10, с. 109]. Заподіяння шкоди іншими науковцями покладено в основу визначення ознак шикани (дії виключно з наміром завдати шкоду) [15, с. 123]. О. Садиков з більш формальних позицій вважає, що наявність шкоди як прямих збитків не повинна бути необхідною умовою застосування ст. 10 ЦК РФ (тотожно ст. 13 ЦК) як наслідок, шкоду необхідно розуміти в широкому значенні, до неї відносити не лише прямі майнові втрати, але й інші несприятливі наслідки: створення небезпечної ситуації, порушення суспільних інтересів, незручності користування, погіршення товарного вигляду, тощо [17, с. 42];

7) відсутність спеціальної регулюючої норми права [16, с. 19]. На наш погляд, не можна погодитися з цим, оскільки передбачуваність спеціального складу правопорушення в нормі права характеризує ступінь реагування законодавця на правову проблему, тим більше в загальній частині цивільного законодавства питання щодо неприпустимості зловживання правом передбачене.

На наш погляд, об'єктивна причинна складова зловживання правом ґрунтується на неможливості передбачити у законодавстві чіткі індивідуалізовані форми реалізації наданих суб'єктивних прав учасникам певних правовідносин. Звідси виникають питання про способи виявлення та зупинення зловживанням правом. Можна змодельовати два варіанти. Перший: рідко виявлені, нетипові випадки зловживання правом під час правозастосування уповноваженими державними органами та судами отримують належну оцінку та припиняється їх вчинення. Другий: типові, повторювані випадки зловживання правами після неодноразового припинення засобами державного примусу і встановлення значного рівня шкоди публічним та

приватним інтересам потребують закріплення законодавством як господарського, цивільного, адміністративного правопорушення або кримінального злочину саме для індивідуальної конкретної форми реалізації суб'єктивного права. Підтвердженням цьому є висновки про те, що деякі форми недобросовісної конкуренції є відокремленими у правовому регулюванні різновидами зловживанням правом [10, с. 111], хоча, на наш погляд, визначення в цьому прикладі складу правопорушення або злочину в законі надає підстави залишати в назві терміна «недобросовісність» лише за необхідністю визначення певних соціально-економічних відносин, які є близькими за суб'єктивною стороною до недобросовісної поведінки і є сталими у застосуванні. Основною ознакою, яка дозволяє відмежовувати недобросовісну конкуренцію та зловживання домінуючим положенням на ринку від зловживання цивільними правами, є віднесення першої категорії, в більшості, до економічних зловживань, а другої – до юридичних зловживань, які й складають сутність поняття «зловживання цивільним правом» [18, с. 35]. С. Радченко відзначає, що зловживання домінуючим положенням (недобросовісна конкуренція) є: 1) забороненими діями, здійснюваними за відсутності права; 2) домінуюче положення не є суб'єктивним правом [11, с. 18].

Що стосується реалізації зловживання правом відповідно до ст.ст. 13, 16 ЦК, то ця категорія не може поширюватися на визначені у законі склади правопорушень. Хоча інша думка у О. Садікова, який відносить до інших форм зловживання ст. 10 ЦК РФ (тотожно ч. 3 ст. 13 ЦК) передбачений ст. 240 ЦК РФ викуп безхазяйно утримуваних культурних цінностей (відповідно за спрямованістю ст. 352 ЦК) та ст. 241 ЦК РФ про неналежний догляд домашніх тварин (схожа норма в ст. 340 ЦК). О. Садиков відмітив, що зловживання правом нагадує такі близькі інститути за завданням та зовнішніми ознаками: якщо виникає поза договірними відносинами – зобов'язання із завдання шкоди, а в межах договору – відповідальність за порушення зобов'язань, але мають суттєві відмінності залежно від суб'єкта правопорушення – громадянин або підприємець, тому зближуватися названі інститути не можуть [17, с. 41]. На наш погляд, така ситуація саме підтверджує механізм становлення у законодавстві певних складів правопорушень і способів захисту від них об'єктивних інтересів.

Розглянемо деякі приклади реалізації принципу неприпустимості зловживання правом під час проведення банківських операцій в Україні та в Російській Федерації, практику правозастосування якої можливо аналізувати

у зв'язку з наявністю схожого механізму регулювання досліджуваних правовідносин:

1) арбітражний суд визначив вимоги бенефіціара щодо сплати гарантії банком (за умови, що основне зобов'язання було виконане на території іноземної держави способом що задовольнив бенефіціара) як зловживання правом у значенні ст. 10 ЦК РФ та відмовив у задоволенні позову (Інформаційний лист Президії ВАС РФ 16 лютого 1998 року № 29 «Огляд судово-арбітражної практики розгляду спорів у справах за участю іноземних осіб») [19] (ці правовідносини врегулюванні аналогічно в Україні в ст.ст. 13, 565 ЦК);

2) відмова конкурсного керуючого банку-банкрута від заліку взаємних вимог на вимогу єдиного кредитора третьої черги за відсутності кредиторів попередніх черг суперечить принципу добросовісної та розумної реалізації права конкурсним керуючим та фактично є зловживанням правом, оскільки при перерахуванні відповідачем (кредитором) вартості заставлених облігацій (на забезпечення наданих кредитів банкруту) керуючий повинен повернути ці кошти кредитору (постанова Президії ВАС РФ від 28 жовтня 2003 року № 7793/03 [19]);

3) порушуючи договір про операції на міжбанківському ринку (з додатками) банку-покупець безготівкової іноземної валюти перерахував безготівкові російські рублі не банку-продавцю, а нотаріусу, від якого банку-продавець за своїми вимогами безготівкові російські рублі не отримав. У зв'язку з відсутністю доказів про ухилення банку-продавця безготівкової іноземної валюти від прийняття виконання, суд визнав перерахування банком-покупцем безготівкових російських рублів на рахунок нотаріуса зловживанням правом і відмовив у позові банку-покупцеві щодо стягнення відповідної суми безготівкової іноземної валюти з банку-продавця (постанова Президії ВАС РФ від 21 серпня 2001 року № 1194/99 [19]);

4) встановлення в кредитному договорі необґрунтовано завищених відсотків під час неповернення кредиту в строк по суті є зловживанням правом, оскільки витрати банку цілком покриваються відсотками за звичайною ставкою (постанова Президії ВАС РФ від 16 грудня 1997 року № 964/97 [19]). Наприклад, С. Радченко вважає, що інтереси банків як підприємців полягають в отриманні прибутку, що охороняється законом (ст.ст. 2, 50 Господарського Кодексу Російської Федерації (далі – ГК РФ)), а також: а) відповідно до ст. 1 ГК РФ сторони вільні у визначенні умов договору, що не суперечать законодавству; б) у банку-позикодавця не має права в односторонньому

порядку змінювати відсотки по займу; в) позичальник погодився з умовами договору, а значить, і з відсотками; г) під час визнання договору позики договором приєднання для захисту інтересів позичальника застосовується позов про розірвання чи зміну договору. Тому дії по стягненню відсотків по займу незалежно від розміру, не можуть вважатися зловживанням правом [11, с. 27-28];

5) надана суду можливість зменшувати розмір неустойки у випадку її надмірності порівняно з наслідками порушення зобов'язань є одним з правових засобів, передбачених законом, що спрямовані проти зловживання правом вільного визначення розміру неустойки, по суті на реалізацію норми ст. 17 Конституції РФ, яка встановлює, що здійснення прав і свобод людини і громадянина не повинне порушувати права та свободи (ухвала Конституційного Суду РФ від 21 грудня 2000 року № 263-О [19]). Обмеження для людини і громадянина щодо непорушення прав і свобод інших людей встановлюються в ст. 23 Конституції України, але судова практика прямо не застосовує цю норму в регулюванні виконання зобов'язань учасниками господарських відносин;

6) дроблення вкладів при банкрутстві банків, яке здійснюється двома способами (шляхом укладання нових договорів банківського вкладу або договорів банківського рахунку на ім'я підставних вкладників або поповнення раніше укладених підставними вкладниками вкладів або рахунків), переслідує мету щодо розповсюдження страхування вкладів на всі вклади та рахунки. Таке дроблення вкладів Л. Єфимова розглядає як зловживання правами як з боку кредитної організації, так і вкладників або клієнтів, та називає «обходом закону» і відносить як вид зловживання до зловживання правоздатністю [13, с. 48-49];

7) науковці не погоджуються з віднесенням судами до зловживання правом бездіяльності позивача та незвертання його з позовом про стягнення відсотків певний період, за який збільшується їх розмір, оскільки обов'язок позивача існує до перебігу терміну позовної давності, і в будь-який строк відповідач в змозі повернути борг [11, с. 28];

8) відмова заставодавця – відкритого акціонерного товариства, створеного в процесі корпоратизації, щодо якого прийнято рішення про приватизацію, від одержання згоди в органах приватизації по договору застави товарів в обігу та ініціювання у зв'язку з відсутністю такого узгодження позову до банку про визнання недійсним договору застави визнано як дії, які під час укладення та виконання договору застави вчиняються з наміром завдати шкоди своєму контрагенту та є такими, що не відповідають положенням ч.ч. 2, 3 ст. 13 ЦК стосовно меж

здійснення цивільних прав (Постанова Верховного Суду України від 26 квітня 2006 року у справі № 47/169-05) [20];

9) зловживання в практиці нарахування процентів. Непомірно підвищені проценти нараховувалися на поручителя навіть після припинення ним господарської діяльності після реалізації майна виконавцем. За касаційною скаргою проценти було зменшено, зловживанням визнано встановлення підвищених процентів, які дійсно не відповідали наслідкам порушення зобов'язання [21, с. 159];

10) зловживання при неповерненні депозиту. Судом зобов'язано повернути суму депозитного вкладу за договором банківського депозиту у зв'язку з тим, що під час здійснення своїх прав особа в тому числі зобов'язана не допускати дій з наміром завдати шкоди іншій особі, чи зловживати правом в інших формах (ч.ч. 2, 3 ст. 13 ЦК) (Рішення Господарського суду Донецької області по справі № 19/180 від 05 січня 2009 року [20]). Хоча рішення також було обґрунтоване ст. 525 (про недопустимість односторонньої відмови від зобов'язання), ст. 526 (про належне виконання зобов'язання) ЦК, на наш погляд, посилання на ст. 13 ЦК не доречне, оскільки спірні правовідносини врегульовані спеціальними нормами, в тому числі особливою частиною ЦК;

11) зловживання під час розпорядження коштами на рахунку. Тимчасовий адміністратор банку, який не реалізував своє право припиняти операції банку відповідно до ст. 80 Закону України «Про банки та банківську діяльність», не може обмежувати право клієнта щодо розпорядження грошовими коштами, що визнано порушенням умов відповідного договору та ст.ст. 1066-1068, 1074 ЦК, а також ст. 13 ЦК (Рішення Господарського суду Донецької області № 19/206 від 04 лютого 2009 року [20]);

12) заява до суду про порушення справи про банкрутство не містить зловживання правом. Звернення ВАТ «Комерційний банк «Славутич»» до суду з заявою про порушення провадження у справі про банкрутство СВК «Агрофірма «Зоря»» не визнано таким, що мало за мету завдання шкоди або є зловживанням правом в інших формах, а не було наслідком наміру захистити свої порушені права, тому не може бути підставою для стягнення збитків за позовом СВК «Агрофірма «Зоря»» до ВАТ «Комерційний банк «Славутич»», правомірна поведінка особи не може бути підставою для задоволення позову про відшкодування нею шкоди (Постанова Верховного Суду України від 27 вересня 2005 року [20]).

Наведені наукові погляди та судова практика дозволяють стверджувати, що неприпустимість зловживання правом необхідно розглядати як

міжгалузевий принцип, який є підґрунтям для побудови нормативного регулювання господарської діяльності, в тому числі проведення банківських операцій, і правореалізація норм ст. 13 ЦК відбувається за відсутності чіткого регламентування змісту певних цивільних або господарських правовідносин. Неприпустимість зловживання правом не можна змішувати з іншими загальноправовими та цивільними принципами, і названий принцип має особливості застосування до суб'єктів господарювання.

Правовий механізм реалізації принципу неприпустимості зловживання правом передбачає застосування судами норми ст. 215 ЦК, що визнає недійсними правочини, які при їх вчиненні суперечать ЦК, іншим актам цивільного законодавства, а також моральним засадам суспільства (ст. 203 ЦК), а значить, суперечать ст.ст. 13, 3 ЦК, а відносно фактичних дій (або бездіяльності) зі зловживання правом – ч. 3 ст. 16 ЦК: суд може відмовити у захисті цивільного права та інтересу особи у випадку порушення ст. 13 ЦК в тому числі під час зловживання правом, а також ч. 6 ст. 13 ЦК, суд може зобов'язати особу припинити зловживання своїми правами і застосувати інші наслідки, встановлені законом, серед яких можуть бути будь-які способи захисту цивільних прав і інтересів осіб, які зазнали порушення їх прав та інтересів (ст. 16 ЦК).

Подальшого дослідження потребує механізм застосування при державному та банківському регулюванні уповноваженими органами норм та принципів щодо неприпустимості зловживання правом учасниками банківських правовідносин.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грибанов В. П. Пределы осуществления и защиты гражданских прав. – М.: Изд-во Московского университета, 1972. – 284 с.
2. Рясенцев В. Условия и юридические последствия отказа в защите гражданских прав // Советская юстиция. – 1962. – № 9. – С. 7-10.
3. Братусь С. Н. О пределах осуществления гражданских прав (ст. 5 Основ гражданского законодательства Союза ССР и союзных республик) // Правоведение. – 1967. – № 3. – С. 79-86.
4. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права. – М.: Статут, 1998. – 353 с.
5. Малиновский А. А. Злоупотребление правом. – М.: МЗ-Пресс, 2002. – 128 с.
6. Хміль М. М. Принцип неприпустимості зловживання правом (теоретико-правові аспекти): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. – Х., 2005. – 20 с.
7. Стефанчук М. О. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. – К., 2006. – 23 с.
8. Бару М. И. О ст. 1 Гражданского кодекса // Советское государство и право. – 1958. – № 12. – С. 117-120.
9. Гражданское право: в 2 т. – Том 1: Учебник / Отв. ред. проф. Е. А. Суханов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Волтерс Клувер, 2004. – 816 с.

10. Курбатов А., Подмаркова А. Недопустимость злоупотребления правом как общеправовой принцип реализации прав // Хозяйство и право. – 2009. – № 2. – С. 106-117.

11. Радченко С. Д. Злоупотребление правом в гражданском праве России: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. – М., 2008. – 30 с.

12. Гаджиев Г. А. Конституционные принципы добросовестности и недопустимости злоупотребления субъективными правами // Государство и право. – 2002. – № 7. – С. 54-62.

13. Ефимова Л. Дробление вкладов при банкротстве банков как злоупотребление правом // Хозяйство и право. – 2009. – № 6. – С. 44-51.

14. Избрехт П. А. Шикана в предпринимательских отношениях как разновидность злоупотребления правом // Хозяйство и право. – 2006. – № 10. – С. 110-113.

15. Лукьянцев А., Яценко Т. Учет факта злоупотребления правом при применении гражданско-правовой ответственности в сфере предпринимательской деятельности // Хозяйство и право. – 2003. – № 8. – С. 122-126.

16. Хмелева Т. И. Злоупотребление гражданскими правами // Гражданское право. – 2008. – № 3. – С. 18-20.

17. Садиков О. Злоупотребление в Гражданском кодексе России // Хозяйство и право. – 2002. – № 2. – С. 40-48.

18. Волков А. Недобросовестная конкуренция и злоупотребления доминирующим положением на рынке как формы злоупотребления правом // Законность. – 2009. – № 11. – С. 31-35.

19. Система КонсультантПлюс

20. ЛІГА:ЗАКОН – система інформаційно-правового забезпечення.

21. Бервено С. М. Проблеми договірного права України: Монографія. – К.: Юрінком Інтер. – 2006. – 392 с.

УДК 341.241:347.763

МІЖНАРОДНИЙ ДОГОВІР ЯК ДЖЕРЕЛО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН З МІЖНАРОДНОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ

І. А. Діковська

Анотація: Статтю присвячено аналізу сутності та змісту міжнародного договору як джерела регулювання відносин з міжнародних перевезень. Розглянуто питання про роль міжнародних договорів, особливості застосування їх норм у теорії та практиці міжнародного приватного права.

Ключові слова: перевезення, міжнародний договір, міжнародні перевезення, конвенція, трансформація, націоналізація, застосування норм, тлумачення, джерело права.

Аннотация: Статья посвящена анализу сущности и содержания международного договора как источника регулирования отношений по международным перевозкам. Рассмотрен вопрос о роли международных договоров, об особенностях применения их норм в теории и практике международного частного права.

Ключевые слова: международный договор, международные перевозки, конвенция, трансформация, национализация, применение норм, толкование, источник права

Summary: This article analyzes the nature and content of the treaty as a source of regulation of relations in international traffic. The question of the role of international treaties, particularly the application of their norms in the theory and practice of private international law.

Key words: international treaties, international transportation, convention, transformation, nationalization, the application of rules, interpretation, source of law.

Одним із джерел регулювання відносин з міжнародного перевезення є міжнародний договір. Віденська конвенція про право міжнародних договорів визначає договір як міжнародну угоду, укладену між державами в письмовій формі і врегульовану міжнародним правом незалежно від того, чи викладена така угода в одному документі, двох чи кількох, зв'язаних між собою документах, а також незалежно від її конкретного найменування.

Варто відзначити, що транспортні конвенції були одними з перших договорів, що уклалися між державами. Так, Конвенція про користування рухомим складом у міжнародних залізничних

перевезеннях була укладена у Берні ще в 1886 році.

На відміну від інших галузей законодавства окремі галузі транспортного права спочатку формувалися за рахунок міжнародно-правових норм. Так, наприклад, першим нормативно-правовим актом, що стосувався окремих питань здійснення повітряних перевезень, стала Угода між Францією та Німеччиною, укладена 23 червня 1913 року.

У ХХ ст. було створено низку міжнародних договорів, без яких був би неможливим розвиток транснаціональних відносин перевезення.

Застосування міжнародних договорів до транспортних відносин передбачено різними нормативними актами України (наприклад,